

МИКИ-МАУС

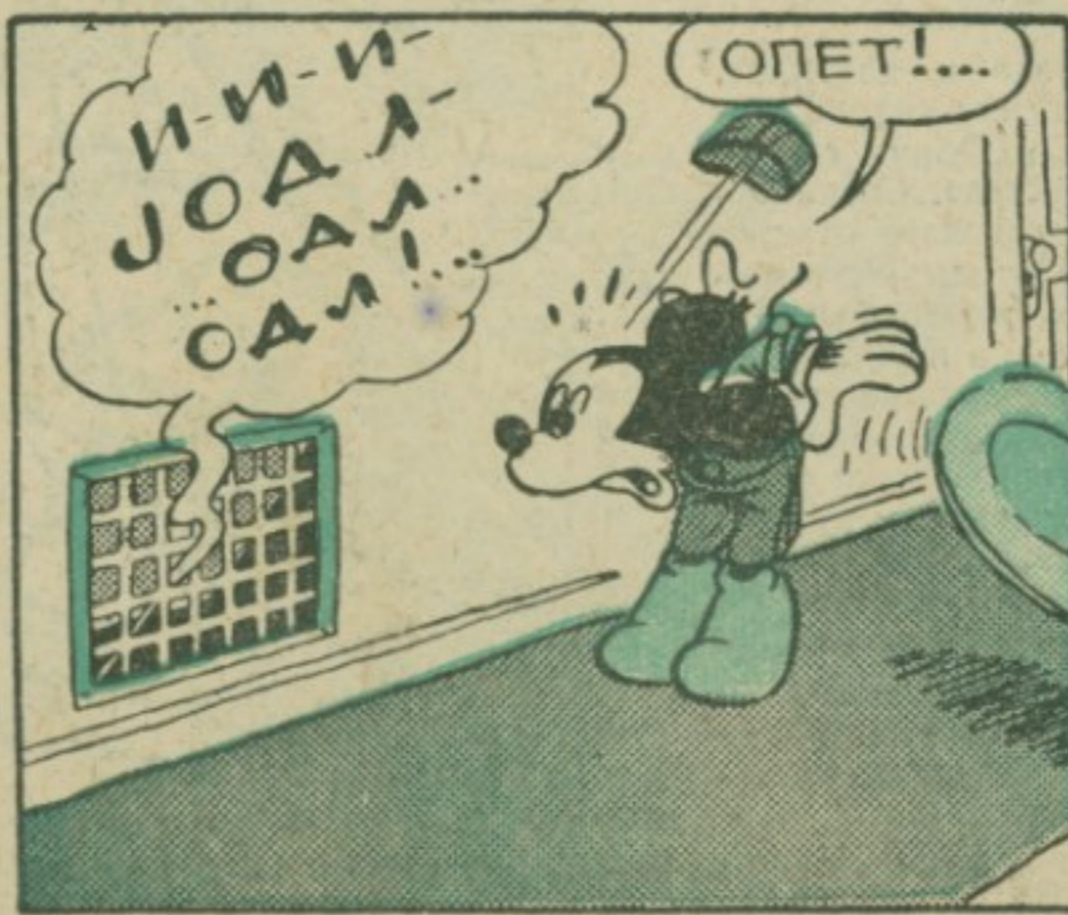
У ЗАУЦАРАНОМ ТИТЕЛУ

16 СУМЊИВО ПОНАШАЊЕ ЛОЖАЧА ЈАНОША

Мики је од директора дознао да је хотел под хипотеком и верује да је нашао полазну тачку за решавање мистерије са духовима



ДАКЛЕ, НЕКОМЕ ЈЕ СТАЛО ДО ТОГА ДА ХОТЕЛ ПРОПАДНЕ!... ЗАТО СЕ ДУХОВИ И ПОЈАВЉУЈУ!

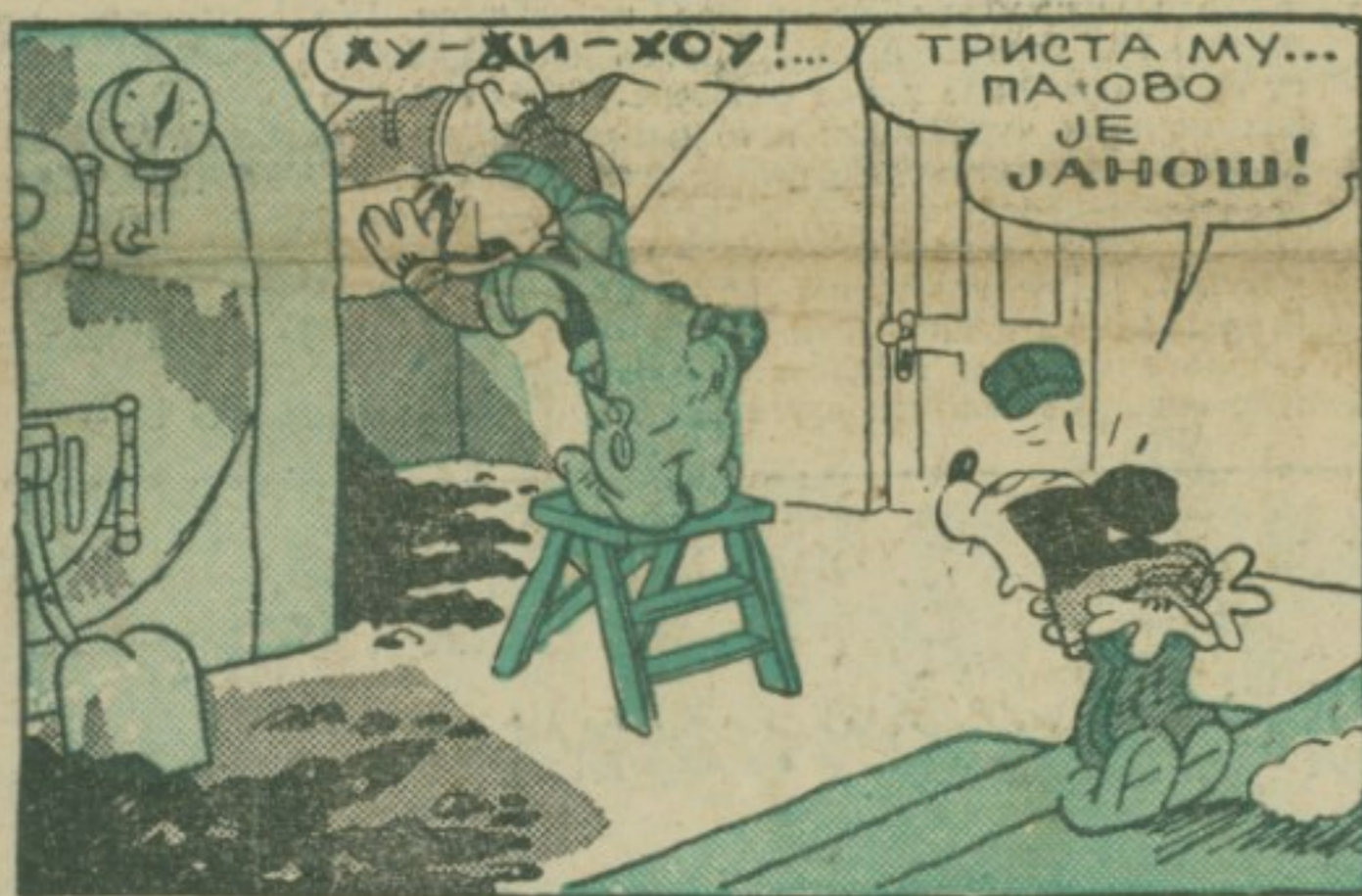


И-И-И-ЈОД-ОД-ОД!

ОПЕТ!...

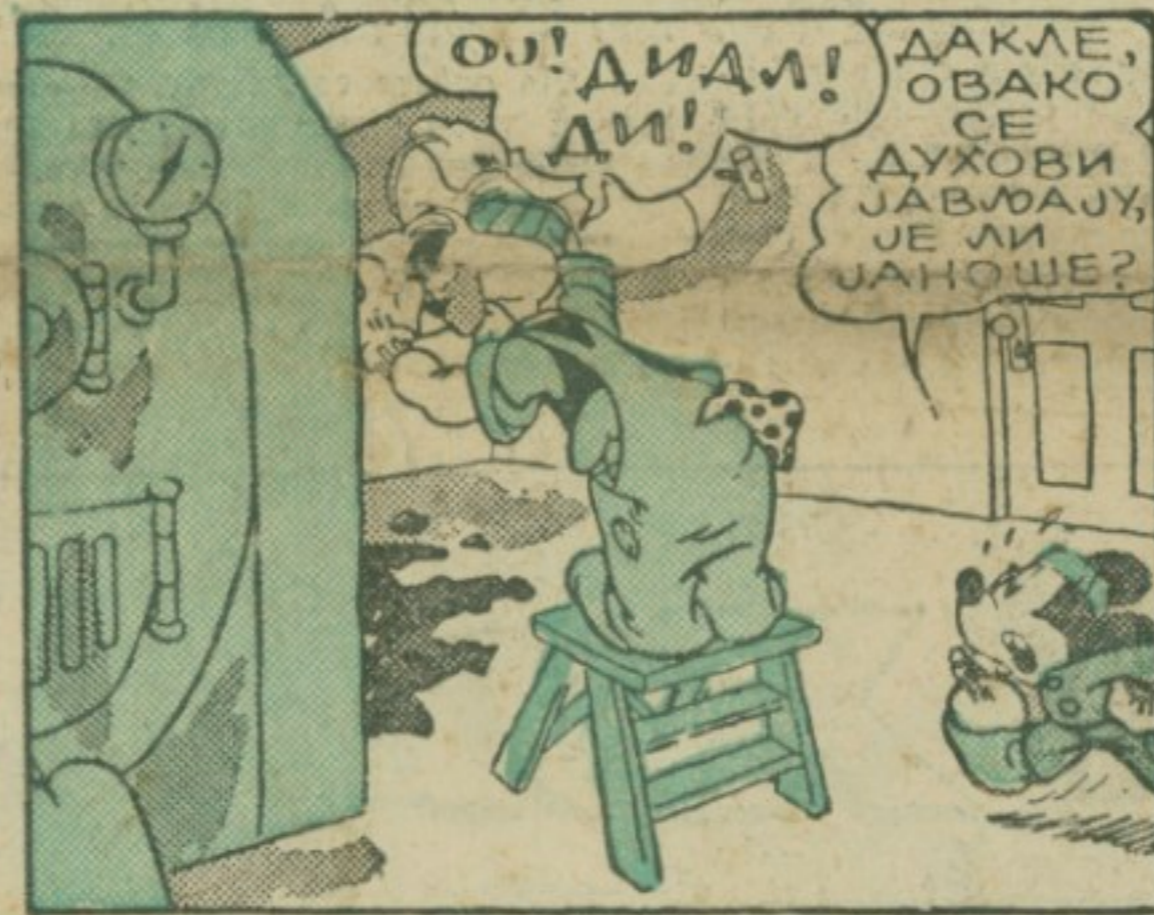


ЧИНИ МИ СЕ ДА ОВОГ ПУТА ЗНАМ ОДАКЛЕ ДОЛАЗЕ ОВИ ЗВУЦИ!



ХУ-ХИ-ХОУ!...

ТРИСТА МУ... ПА ОВО ЈЕ ЈАНОШ!



ОЈ! ДИДИ! ДИ!

ДАКЛЕ, ОВАКО СЕ ДУХОВИ ЈАВЉАЈУ, ЈЕ ЛИ ЈАНОШЕ?



А? ДУХОВИ! НЕ БУДИ СМЕШАН... ЈА, ОВАЈ... САМО ПРОБАМ ЦЕВИ!

ПРОБАШ ЦЕВИ? И ЗАТО ЈОДЛУ-ЈЕШ У ЊИХ?



ДАБОМЕ! АКО ЗВУК НЕСМЕТАНО ПРОЛАЗИ КРОЗ ЊИХ, ОНДА ЗНАМ ДА СУ ЧИСТЕ...!



А АКО НЕ ПРОЛАЗИ, ЦЕВ ЈЕ ЗАПУШЕНА! ТО ЈЕ БАРЕМ ЈАСНО!

ДАБОМЕ... ЈАКО ЈАСНО!



ДАКЛЕ, ТИ ВИЧЕШ КРОЗ ЦЕВИ САМО ЗАТО ДА БИ ВИДЕО ДА ЛИ СУ ЧИСТЕ?

ДА, САМО ЗАТО! АКО СЕ ЗВУК НЕ ЧУЈЕ ГОРЕ, ЗНАЧИ ДА ЈЕ ЦЕВ ЗАПУШЕНА!



А КАКО ТИ ЗНАШ ДА СЕ ЗВУК ЗАИСТА ЧУЈЕ ГОРЕ?



ЈЕДНОСТАВНО... НЕКО УВЕК ДОЂЕ ДА СЕ ЖАЛИ... БАШ КАО ШТО СИТИ УЧИНИО!

А...!



ХМ... ЊЕГОВО ОБЈАШЊЕЊЕ ИЗГЛЕДА МИ ПРИЛИЧНО СУМЊИВО... АЛИ КАКО ДА ТО ДОКАЖЕМ?

У ИДУЋЕМ БРОЈУ: СВЕ ВИШЕ СУМЊИВИХ

Човек који је скренио ток Голфске струје

(2)

Сви погледаше у небо. Бледо сунце опет се било сакриво иза дубоких тамножутих маса облака који су долазили са севера. Почеше да падају велике беле пахуљице снега, задржавајући се на лицу, рукама и одећу и за тили час је палуба била покривена дебелим, белим, лепљивим ћилимом.

— Снег... у ово годишње доба! — промуца Реал. — Је ли свет потпуно подудео?

Људи који су докле покушавали да поправе катарку на правцу напустише посао и приђоше им. Уплашена лица, упита један од њих: — Зар ту нису нечастиве силе у питању, господине? Као да смо се среди са злим духовима о којима стари људи причају...

Реал и Обри измењаше погледе и разумеше се. Исто као и овај човек, сада у себи мисле и остали његови другови. Ови одлучни и храбри људи, који прилазе свакој опасности прибрано и мирно, сада су били у недоумици.

Такве идеје, које могу да постану опасне у тренуцима када треба брзо делати, морају се у зачетку угушити, те Реал одговори:

— Какве нечастиве силе. Глупости! Ја додуше не могу да вам то сад објасним, али је сигурно да ће се све на најприроднији начин објаснити чим стигнемо на копно... Ми смо сасвим близу обале, а доле се налазе десет путника који су скоро на самрти... Због тога је потребно да што пре стигнемо у Брест... Ако угледамо светионик, ми смо спасени... Дакле на посао, децо!

Ове речи имале су одмах благотворно дејство. Сви се опет дадоше на посао. Лебри је чврсто ухватио кормило, трудећи се да одржи брод у потребном правцу. Остали су наставили да постављају катарку, како би брод постигао већу брзину.

Одједном, врх једног огромног таласа захвати брод са стране.

Лебри је одмах увидео опасност и брзо окренуо кормило, тако да му је пошло за руком да пресеке та-

лас. Брод се спустио према крми, пропео се затим као уплашен коњ, попео се на ово водено брдо и онда склизнуо с друге стране, наниже. У том тренутку брод је претрпео необично жесток удар. Труп је почео да се тресе као да ће се идућег тренутка распасти, а остатак предње катарке претурило се и пао у море, које га одмах одвуче. Људи који су се налазили на палуби изгубише равнотежу и попадаше. И Франсоа Лебри је поклекнуо, али ни тада није испустио кормило из руку.

— Под водом се налази нека олупина! — викнуо је. — Ми смо се сударили са неком олупином која се налази под водом!

Одоздо, из салона, зачуше се узвици страха:

— Тонемо! Ми тонемо! Страх је намах излечио све путнике од морске болести.

Дрхтећи од страха и хладноће, појавише се на вратима салона људи и жене. Реал и Обри су се трудили да их зауставе. Сваки непажљив корак на клизавој отвореној палуби значио би сигурну смрт.

У том тренутку жесток ударац поново потресе брод, а неки необичан јаук надјача јаукање жена, тутљавау океана, звиждање буре. Он је продирао до саме сржи у костима и завршавао се неким чудним крештавим звуком „а... рао... рао... у... у... ак!“

— Сада ова олупина чак и јауче, — довикну морнарима Лебри са кормила, не губећи присебност. — Изгледа да смо се сударили са неким морским чудовиштем...

Један талас опет подиже „Моргану“. Врх јахте нагло се издиже из усковитане водене масе, а из оног отвора шикну црвен поток, који, брзо се ширећи, обоји сву воду у наоколо. Поново се разлиже исти онај јаук као малопре: а... рао... рао... у... у... ак! Само овога пута слабији, нејаснији, као самртнички ропач.

Стари Жоб побледе и у његовом препланулом лицу не остаде ни капи крви:

— Сачувај нас боже и саклони! Сада смо запали у гомилу најопаснијих животиња којих у мору има.

У том тренутку помолеше се на таласима, са свих страна, тела неких огромних црних животиња. Оне су шибале по води својим перајима и дизале дебеле округле главе са црвеним чељустима и густим брковима, покушавајући да се помоћу својих огромних зуба испну на палубу малог брода.

— Морски коњи! Моржеви! — узвикну Обри изненађен.

Стари Жоб потврди: — Тако је... и то читав чопор. Све саме маторе животиње највећег калибра. Знао сам да су они и пре него што сам их угледао. Ко је њихово јаукање једанпут чуо, не заборавља га више целог живота.

Док су морнари посматрали овај необичан приказ, више радознано него узнемирено, стари ловац на китове брзо нареди:

— Секире и полуге у руке! Брзо сви, ако вам је живот мио! Узмите

ви, господине Реале, узмите своју карабинку. И припазите добро! Свака од тих животиња дуга је седам метара и има својих три хиљаде кила... Дивља је као какав пијани боксер, а жилива као буддог.

— Али те животиње живе само у поларној зони, — рече Жак Обри.

— Шта ће оне овде, у Бретању?

— То можемо накнадно да их питамо, — промрља зловољно старац, дохвативши први секиру. — Мислим да је било доста разговора. Ево их већ!

Под вођством највећег међу њима, морски коњи су образовали збијен полукруг и почели да бадају своје велике зубе у ивицу брода који је дубоко газно.

— Ударајте! Не штедите их! За име бога, шта чекате! — довикивао је старац морнарима и први се устремно на најближу од ових немани.

Тек сада су морнари разумели. Наоружани чим било што им је дошло до руке, они притрчаше и бор-

тише, док је Робер Морле донео из кујне кофу вреле воде и сасуо је у ждрело морског коња који је на пола успео да се попне на палубу. И остали морнари борили су се свим силама против животиња секирама и ножевима.

Док је Реал отстрањивао путнике са палубе, узео је Жак Обри његову карабинку, коју су били понели да пуцају на галеве. Он је одмах увидео да метак неће моћи лако да пробије дебели кожни оклоп животиња, па је зато цев пушке гурнуо једној од њих у уста и тек онда опалио. Потмули пуцањ, мали облак дима и — кратак јаук... Животиња је са разбијеном главом клонула у воду.

— Браво, господине Обри! — довикну му стари Жоб. — Тако треба! Пуцајте тим скотовима право у мозак!

Он сам је, у исто време, неуморно и даље делио ударце секиром десно и лево. Секиру је држао сам десном руком, јер му је лева била сва у крви. Један морски коњ зарно је био у њу своје страшице зубе.

Борба ни за тренутак није престајала. На палуби се мешала са снегом крв људи и животиња и одма се згрушавала и смрзавала. Ваздух је био пун ужасног захлаживања животиња. Море се и даље ковилало и бањало „Моргану“ час на једну, час на другу страну. Вика људи, кукњава жена, животињски крици — све се то сливало, са пуњавом пушака и фијукањем олује, у једну језиву мелодију.

II

— Разумете ли то, команданте! — Не сасвим... али слутим шта је... — Опет те ужасне животиње, зар не?

— По свој прилици, драги мој. — Добро, падају ли оне то с небат? На сваком кораку их сусрећемо...

Једним покретом руке поручник бојног брода Жубер прекиде свог потчињеног. Он се наже преко оградe, да му шум мотора велике торпедњаче „Ардан“ не би сметао, и ослушкиваше. И његов водник и кормилар такође су напрегнуто слушали. После неколико тренутака, офицер се окрете:

— Изгледа да се ту негде, у близини, води борба...

— Тако је, — потврди водник.

— Као да се чују и пушњи пз пушака? — рече Жубер и дохвати једну од цеви за давање команди.

— Потребна је хитна помоћ... напред, дакле!

— Наставиће се —



све чиме се може ударати или бостити!

— Шта хоће ове животиње од нас? — упита највио Робер.

— Да освете свога друга, — поучи га стари капетан, — свога друга коме смо малопре, како изгледа, распорили трбух.

— Оне неће смети да нас нападу, — примети смећећи се Реал.

— Бавола неће! — одврати стари.

— Ваљда нас се боје! Донесите брзо секире и полуге, кажем вам! А

ба отпоче. Ужасна, неједнака борба...

Људи, изнемогли од умора и страха, без правога оружја, борили су се против једне хорде разбеснелих морских чудовишта: исто онако као што су се људи каменог доба борили против мамута и других немани. Леко је снажним ударцем дотукао једну животињу коју је Реал већ био ранно, Лебри је распалио гвозденом полугом у претеће отворене чељусте друге живо-

Робин Хид и његова дружина

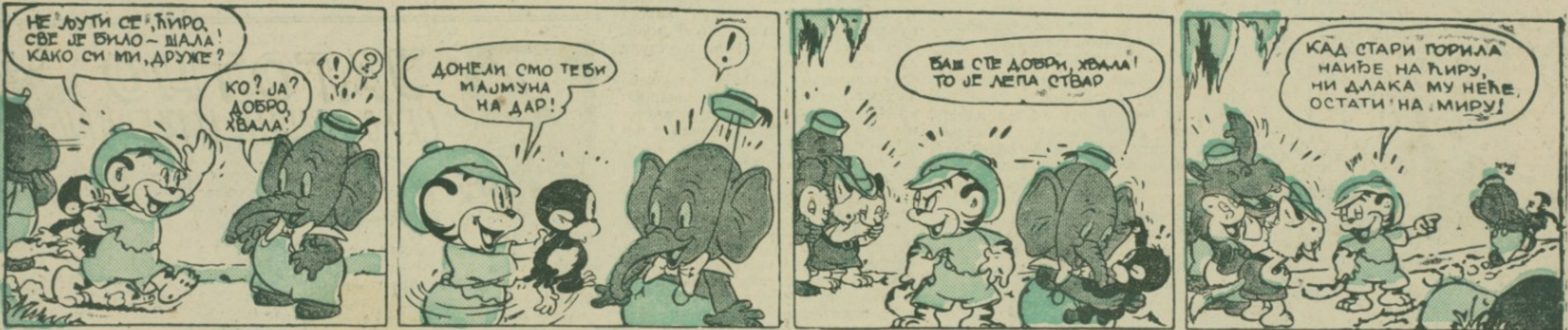
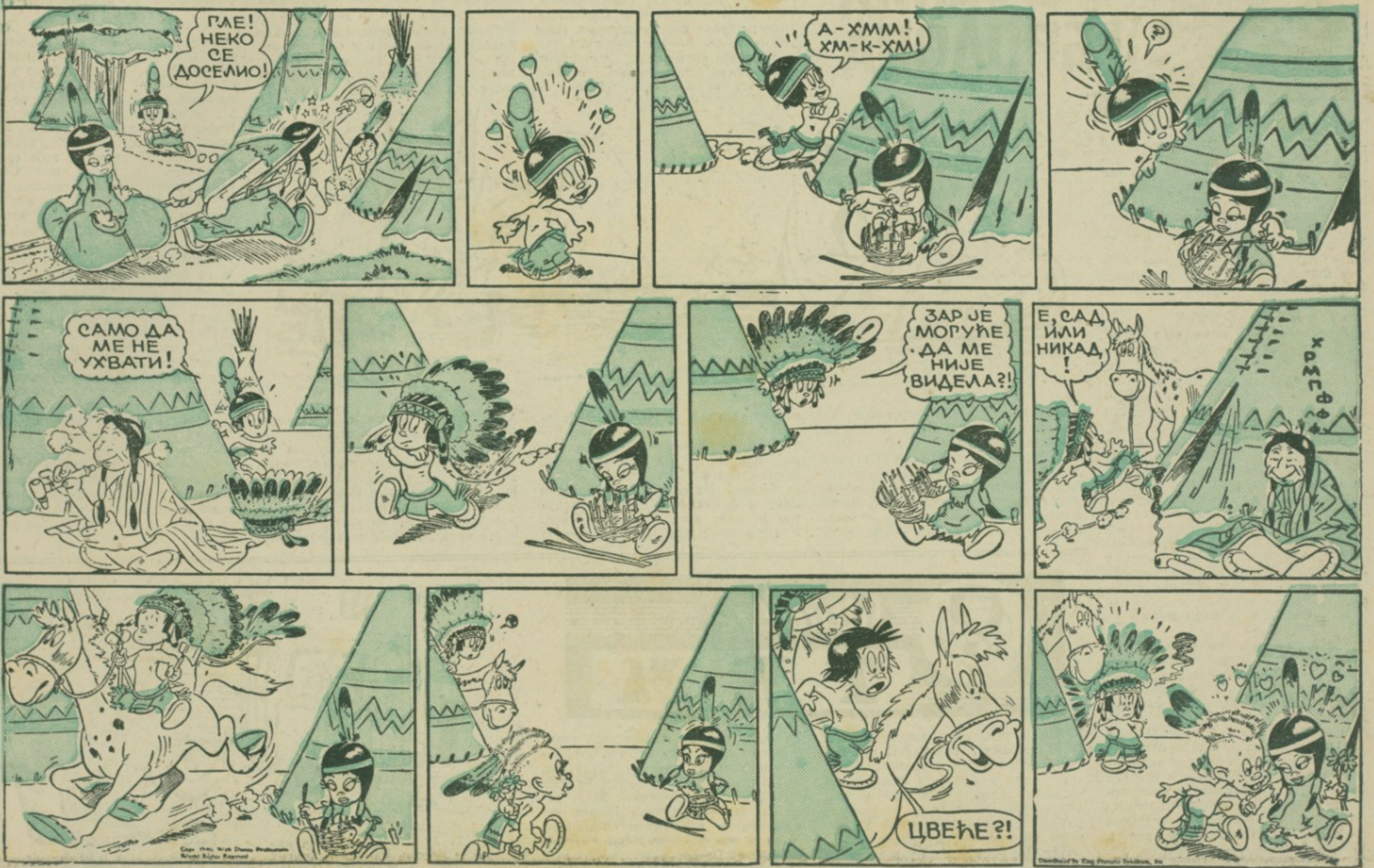
У ДОВАР ЧАС



МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

СЕ ПРАВИ ВАЖАН



НАСТАВИТЕ СЕ!

ОСТРВО ИЗГУБЉЕНИХ БРОДОВА

Када је пре више хиљада година изчезла Атлантида, тајanstвени континент о коме се још од најстаријих времена говорило и писало, за којим су многи авантуристи, па чак и научници, годинама трагали, на месту где је потонула у Атлантику појавило се море траве које се простирало на хиљаде миља. Ову легенду о нестанку Атлантиде и постанку Саргаског Мора, „континента који плива“, причао је Платон. Он је за њу сазнао из записа учених египатских свештеника.

Саргаско Море уствари је прави континент морских алги, континент који плива над огромним морским дубинама. Кроз централну област Саргаског Мора до сада није прошао ниједан морепловац, али се сматра да је слој морске траве и алги усред мора дебело око километар и по. То је огроман простор елипсоидне облика, велики као читав Европа, који лежи усред Атлантског Океана, међу вртлозима океанских струја. Он је стално у покрету, приближује се и удаљује од обала Америке и Африке.

Легенде о уклетом мору

Ни око једног мора или копна морнари нису испрели више легенди и чудних прича. По предању, у том неискитаном, покретном континенту налазе се олушне бродова које, заробљене међу алгама, полако труну и распадају се. Ту, према легенди, има пуњки које су допловиле из Кине пре више од хиљаду година, римских трирема на којима су скедети робова-васлаха још оковима причвршћени за седишта, бродова египатских фараона, финицких трговаца и Викинга, средњовековних једрењака, па чак и пароброда.

некадашњих морепловаца чији су бродови запали у алге и никад више нису испловили на отворено море. То је постојбина гигантских полипа који су толико велики да могу да одвуку на дно мора и велике бродове и колевка цинковских змија — страшних немани мора.

То су, разуме се, само легенде које је о неискитаном Саргаском Мору испрела машта морнара. Њихов постанак лако је разумети, јер је у ранија времена тај „континент који плива“ претстављао велику опасност за пловидбу. Идрис, а-

описао какве је све тешкоће имао док је своје бродове ослободио из прашуме алги. Он је покушао да измери дубину Саргаског Мора, али његов батометар није досегао до дна. Мада је из ранијих времена било више записа и легенди о „острву изгубљених бродова“, Колумбо је био први морепловац новијег доба који га је описао.

Данас сваки морепловац добро познаје ту опасност и бродови више не остају у густим наслагама жућкастих алги, које се на шпанском језику називају „саргацо“.



Ови залутали бродови, који су се, покушавајући да се ослободе, све више заплитали у густе алге, леже усред тог света који је стално у покрету. На том „острву изгубљених бродова“, како неки називају Саргаско Море, живи, према фантастичним причама старих морнара, један чудан свет — потици

ралски географ из XI века, забележио је да су неки Португалци покушали да преплове „Мрачно Море“, али да су наишли на поља морске траве којих су се једва ослободили. На своје путу за Нови Свет и Христифор Колумбо залутао је међу алге Саргаског Мора. У свом бродском дневнику он је

Али некада, кад су о Саргаском Мору кружиле само легенде, док оно није било обележено ни на једној карти, једрењаци су, ношећи јаким ветровима, западали међу алге и продирали међу њих све дубље, док их најзад сплет тог воденог биља не би зауставио. Никакав ветар, ни разгпета једра, ни-

су могли више да покрену заробљени брод. Постепено је нестајало хране и воде за пиће и посада је ланано умирала од глади и жеђи. Није се могла надати никаквој помоћи, јер ниједан брод није смео да уплови дубље у Саргаско Море.

Објашњене и необјашњене тајне

Научници су покушавали да испитају ово огромно пространство. Међутим, ни модерни бродови нису могли да продру дубоко у њега. Већ после неколико километара брод више не може да се креће, мада машине и даље раде. Ипак, неке тајне Саргаског Мора данас више нису тајне. „Чудновата зеленкаста светлост која се ноћу таласа и титра над Саргаским Морем као растопљена, усипана маса“, о којој су морнари причали као о једној од многих тајанствених појава „непознатог дутајућег континента“, не плаши данашње морепловце. Они знају да је то фосфоресцентна светлост која је у тропским крајевима понекад веома јака, а која је у Саргаском Мору још јача због присуства толиких алги. И данас је тајна одакле потичу и где се размножавају алге Саргаског Мора. Многи мисле да њих, са обала свих континената, носе јаке океанске струје. Међутим, има људи који сматрају да поред тих алги које долазе издалека највећи део настаје у самом Саргаском Мору.

Научници нису у дубинама Саргаса нашли цинковске морске змије, али су открили да је то море колевка јегуља које из слатких вода Европе и Америке долазе да ту положе своју икру.

Млада је ТВИ

Иако релативно млада научна тековина, телевизија је већ добила широк размах. Данас само у Америци има око 14 милиона телевизијских пријемника. Телевизија је увек потиснула радио, претставља опасан супарника биоскопу и позоришту и чини да све већи број људи проводи слободно време код куће, слушају-

ћи и гледајући занимљиве телевизијске програме: филмове, позоришне комаде, оперске претставе, предавања, спортске приредбе итд. Али, не треба мислити да је само то телевизија. Она је већ нашла широку примену и у индустрији, а и наука се све више њоме користи. То је такзвана индустријска телевизија, или скраћено ТВИ. ТВИ-уређаје имају данас не само велике фабрике, већ и многе школе и болнице, библиотеке и научне лабораторије.

„Око“ које види све

У пространој фабричкој хали хидраулична преса пресује разне металне и друге отпатке и везује их у велике бале, које преко бескрајног платна одлазе кроз неколико просторија право у транспортне вагоне. Кад је један вагон утоварен, одмах одлази, а на његово место долази други, празан. Све се то обавља у савршеном реду, без погрешке и — потпуно аутоматски. Ипак, невидљиво човече око и рука управљају свим овим покретима. У једној малој просторији, поред командне табле, седи радник. На телевизијском екрану он јасно види шта се дешава у хали, прати кретање сваке бале до њеног утовара у вагон, а кад је вагон пун, само један покрет ручице на командној табли довољан је да се он покрене и уступи своје место другом.

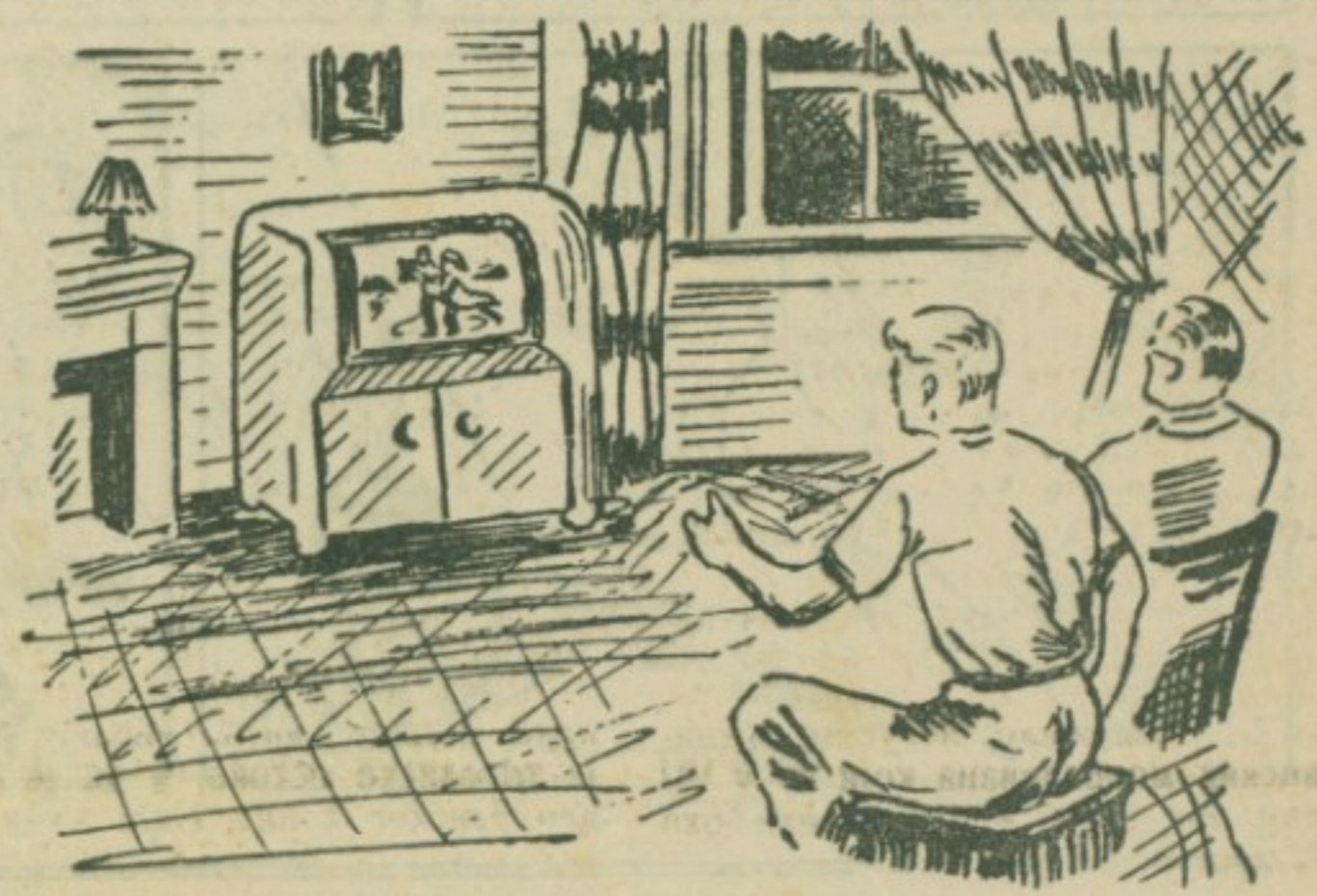
Телевизијски уређаји олакшаће људски рад и у великим дивнишпама. Помоћу њих пратиће се кретање појединих комада челика у целом току производног процеса. Унутрашњост високих пећи видеће се као на длану, без бојазни од високе температуре која се у њима развија.

Руковање радиоактивним материјалом може да нанесе штете здрављу особа које ради с њима. Захваљујући телевизији, њима ће се отсад руковати са даљине, помоћу такозваних „механичких руку“.

Велике електричне централе такође су у телевизијски добиле вредног помоћника. Са свог контролног места, главни машиниста може да контролише притисак паре у казанима који се налазе неколико спратова ниже. Не напуштајући ни за тренутак своје место, он може да стави у погон пећи које не раде, или да, по потреби, заустави њихов рад. У једној централи Едисонове компаније у Њујорку једна телевизијска цев смештена у фабричком димњаку показује да ли у њој има пепела или не.

ТВИ у болницама и научним установама

Операциона сала неке велике клинике. Болничко особље у белним мантилима ужурбано завршава припрему за операцију коју ће



извршити чувени хирург. Случај је са научног гледишта врло занимљив. Студенти би на њему могли много да науче, али је стање болесника тешко и у сали је само неопходан број особља. Па ипак, захваљујући телевизији, хиљаде очију пажљиво прате сваки покрет хирурга руке. Овакви преноси операција за студенте и лекаре постају с чести нарочито откопаје у савршена телевизија у боји. На тај начин и лекари из мањих и забачених места могу да се упознају са најновијим тековинама медицинске науке.

Још шира је примена телевизије у болницама. Главни лекар не мора да иде из одељења у одељење. Један поглед на телевизијски екран довољан му је да се упозна са стањем неког тежег болесника, или да види његову листу у коју

се свакодневно бележи ток болести. Из своје собе он може да прати читав рад у болници и да одмах отклони недостатке које приметити.

Стручњаци Конгресне библиотеке у САД почели су у последње време да врше веома занимљиве огледе у циљу да научним радницима што више скрате време потребно за тражење разних података у стручним књигама и часописима. Из свог радног кабинета научник ће моћи да „прелиста“ каталог библиотеке и да телефоном затражи књигу која му је потребна. Ако није сигуран да она садржи податке који су му потребни, он ће је одмах и „прегледати“. Директним снимањем са екрана, он ће моћи да добије и фотокопије свих потребних докумената.

Писмо за све

$5 \times 5 = 25$ $6 \times 6 = 36$ H_2SO_4 $\sin \alpha = \frac{a}{c} \cos \alpha$

Често смо видели да се људи који натуцају неки страни језик желећи да кажу неку рачунску радњу послуже уобичајеним начином и испишу је арапским бројкама, на пример: $5 \times 5 = 25$.

Те рачунске операције разумеју сви народи на свету, иако говоре разним језицима. Из тога се родила мисао да би требало пронаћи неке знаке за писање речи који би се исто тако разумевали као и бројке. Тај систем назива се панографија, што значи: писмо за све, или свима разумљиво писмо. Оно је замисљено на тај начин да се извесни појмови изразе помоћу знакова. Поред



бројки, познати су још саобраћајни и метеоролошки знаци, музичке ноте, хемиске формуле, ознаке за каталогизирање књига итд. Оне су опште за све народе на свету.

Један путник око света, који путује у аутомобилу, када дође, на пример, у Београд, он ће без пилања саобраћајца тачно знати све знакове: где је раскрсница, где треба да скрене десно или лево, где је потребно да стане итд. Или, саставите оперски оркестар од потребног броја људи разних народности и дајте им оперу од композитора једне народности којој нико од ових чланова оркестра не припада. То неће ништа сметати члановима оркестра да отсвирају оперу исто тако добро као да припадају нацији композитора. Основе тој идеји о писму за све ударио је Јохан Тритхајм, који је

живео од 1462 до 1516 године, а касније су се њоме бавили и други. Међу пасионираним присталицама писма за све налазио се и чувени филозоф и математичар Лајбниц. Међутим, први систем на основу арапских бројки разрадио је Јоахим Бехер (1635—1682), а после њега развили су се и други системи, мање-више слични.

Од свих тих система за нас је најзанимљивији систем Србина Мојсија Паића, који је 1859 године издао у Земуну књижицу на немачком језику под насловом „Панографија на основу арапских бројки“. Та књижица имала је тридесет и шест страна.

Мојсије Паић, вероватно не знајући за друге системе, мислио је да је то његова оригинална идеја и у уводу своје књижице он каже да су велика дела могућа онде где је нова мисао плод смелог духа и позива мислиоце свих народа да устрајно раде на пољу које је он означио да би се постигао жељени циљ: једно опште писмо које ће разумевати сви народи. Затим, он даље предлаже оснивање друштва за ширење тога писма, да мисао о њему не би остала без плода.

По систему Мојсија Паића реч риба означава да би се бројем 2611, сунце са 2911, поље са 2533, летети са 2505, књига са 2300 итд. Он наводи и примере како би требало да се врши промена речи, глаголских облика итд. Тај његов систем доста је компликован, па није, као ни други, нашао примену.

Идеја о писму за све занела је и многе друге људе после Паића и сваки од њих предлагао је разне системе. Један је предложио и Хрват Виктор Маргетић, али ни његов систем, као ни други, није остварен.

Та идеја досад још није остварена, али, можда, није ни немогућа; када се узме у обзир да има толико система са великим бројем знакова које разумеју народи целог света.

ЈАГОТНО СЕЛО ГРАЦА И ПИРИНЧА

После пропасти српске средњовековне државе, 1389 године, Турци су почели насељавати плодна под ручја српских земаља, а нарочито долину Мораве. Створили су велике поседе — спахидуке, на њима је раја гајила житарице, као и дотле, али одничјих утрина створене су њиве засејане пиринчем, који је био један од важнијих прехранбених производа новонасељених Турака.

Пиринчана поља налазила су се с обе стране реке Мораве, и то од Јагодине до Ниша. То потврђују путописци из XV и XVI века, а у једном путопису писаном између 1570 и 1576 године, који се чува у Бечкој библиотеци, забележено је: „На Морави је врло велико село Јаготно, где има много граца и обиље пиринча, јер се Турци том храном више но икојом другом хране. Ту се наводњавају равна поља око Мораве, да би пиринчач могао боље успевати.“

Сем тога, и други путници из ранијег и каснијег времена, као Бер-

трандон де ла Брокијер (1432), Пигафет (1567) и други, помињу развијену културу пиринча у моравској долини. Милан Милићевић, у свом делу „Кнежевина Србија“, наводи да се у пољу од Суповца



до села Љубеша налази место звано Оризелиште, које је добило име по речи „ориз“, што значи пиринчач. „Ту причају, вели Милићевић, да је у старо време сејан пиринчач. Још и данас познају се места куда је наводњена вода на те усеве.“

НЕПОЗНАТИ ПРОНАЛАЗАЧ РУДНИКА ИДРИЈА И ЊЕГОВА СУДОБИНА

Тамо где је данас град Идрија, са својим чувеним рудником живе, у XV веку била је само густа шума која је у себи скривала тек понеку селачку колибу. Селаци — кметови који су онде живели чували су властелинска ловишта, обрађивали мале њиве на ретким крчевинама или се бавили угљарењем. У тој великој шуми живео је и човек који је открио богати рудник живе. Његово име није сачувано. Од свог открића он није имао никакве користи. И кад су се други, који су му отели тајну, силно обогатили, он је и даље животиарио као сиромашни кмет.

Живо сребро или отсјај месечине

Тај селак, уколико није био узет пословима на властелинским имањима, израђивао је дрвена чаброве и продавао их је у оближњим насељима. Према предању, једне летње ноћи, 1497 године, он је неколико таквих чаброва од-

нео на извор да их накваси. Била је месечина, и кад је чаброве ставио у извор учинило му се као да из извора избијају врући чистог сребра. Али, мислећи да је то отсјај месечине, оставио је чаброве и отишао кући. Рано ујутру опет је отишао на извор. У чабровима се била скупила нека житка, сребрнаста маса, а кад је подигао један од њих, осетио је да је врло тежак. Тада се просуло неколико капи те сребрнате масе. Њих није упила земља, већ су се брзо и живо откопале. Учинило му се као да је то бисер. Покушао је једну да ухвати прстима, али она је измицала и нестала у трви. Нешто слично никад није видео, а није ни чуо за живе капљице које беже испод прстију. Стога одлучи да чаброве сакрије у жбуње. Извор је непрестано избијао живим сребрнатим вруцима, и селак се чврсто одлучио да чува тајну свог необичног открића.

У своју чутурицу налио је нешто чудновате сребрнате теч-

сти и упутио се златару у оближњу варошицу. Златар му је рекао да је то живо сребро, али га је одмах запитао одакле му, како је до њега дошао и да ли га још има. Селак је ћутао. Златар му је још рекао да је живо сребро скупоцено и да има чудновату моћ: лечи најтеже болести и раствара злато. "Онда мора да је скупе од злата" — помислио је селак и још тврђе одлучио да не ода своју тајну.

Отета тајна

Пролазиле су године. Причало се како у шумама изнад реке Идрије живи неки селак који има пуну чутурицу скупоценог живог сребра и да он зна где га има још и много више. За ту причу чуо је испушени војник Кашијан Андерлај и једног дана упутио се у шуме изнад Идрије. Нашао је селака с чутурицом живог сребра. Кашијан је као војник обишао доста света, знао је чему служи жива и колико је тражена. Требало је само дознати где њу селак у овим шумама налази. То му је после дужег времена и успело. Пошто је селак обехао велику нагледу, овај му је на крају одао своју тајну. Али Кашијан обехање није одржао. Селак је остао не само без награде, него и без свог налазишта. Ускоро је војник Кашијан ступио у ортаклук с неколико имућних људи и почео да уређује налазишта.

Рудник живе у Идрији отворен је 22 јуна 1508 године. Кашијан и његови ортаци силно су се обогатили, а идриски рудник живе надалеко се прочуо. Први су на њега бацили око Млечани. Жива им је нарочито била потребна због њихове индустрије огледала и због све веће потражње у медицинске сврхе. Млечани су успели да већ идуће године по отварању заузму рудник. Али га нису дуго држали. Убрзо су протерани, а над рудником је саграђен тврђ град, у коме је био смештен и рударски уред. Године 1580 рудник је постао власништво аустријског цара и он је у њему држао свога заступника.

Око рудника живе изграђено је насеље које је добило и своје властице, искрчена је шума, а на једном пропланку појавило се и гробље. То гробље писало је историју многобројних рудара који су изгубили животе од катастрофа у руднику, или као жртве отровних испарења. У XVI веку рудник је нарочито често страдао од продора воде и урушавања, а доцније и од пожара.

Живина руда, руменица, вађена је из дубоког окна. Рудари, до колена у води, ломили су је пијуцима. Из стена би понекад избило у млазу и самородно живо сребро, али његове изворе на површини, као што је био онај први по коме је рудник и откривен, више нико није нашао. Руда је затим просејавана и испирана кроз многобројна сита, па тако очишћена од земље, печена у гвозденим ретортама из којих је кроз циви испирала жива. Нарочиту је невољу задавала рударима вода у окнима. Њу је требало стално црпсти. Почетком XVII века рудник је "модернизован": велики точкови (до-



лапи), које је покретала водена снага, непрестано су црпци воду из рудничких окова, дубоких неколико стотина стопа.

Живина болест и грудобоља

О идриском руднику живе пронео се глас кроз целу Европу. Посећивали су га угледни странци, научници и алхемичари, јер се причало да се у Идрији од живе прави сребро. Учени Енглез Гвалтери Поп написао је, 1665 године, читаву расправу о идриском руднику. "Рудари, каже он у свом спису, раде по цео дан, али не могу да издрже дуго. Пре или после они се тешко разболевају и умиру или од живине болести или од грудобоље. Кад више не могу да раде, остаје им само да просјаче или да живе од бедне милостиње".

Све до најновијег доба рудничка окна нису имала никакве уређаје за проветравање. Због тога су од испарења живе рударима испадали зуби или су добивали болест од које им је дрхтало цело тело. "Виде, сам неколико њих, записао је један савременик, који нису могли ни врч воде да принесу устима, толико су им дрхтаде руке". Још 1879 године, од 652 ру-

дара 124 их је боловало од живине болести.

Енглески лекар Едвард Браун пропутовао је од 1668 до 1683 године многе европске земље од Холандије до Балкана, па је посетио и Идрију. Своја путовања описао је у посебној књизи која је убрзо преведена на неколико језика. Њега је идриски рудник живе интересовао из више разлога. Као лекар хтео је да се упозна с појавом живине болести, али је исто тако хтео да се и лично увери о постојању подземних духова за које се говорило да живе у идри-

ском руднику. Неколико година пре његове посете Идрији, један немачки калуђер штампао је књигу под насловом "Подземни свет", у којој се, између осталог, наводи како је рудник у Идрији пун подземних духова који с времена на време откривају рударима богате жиле живог сребра. Доктор Браун се на лицу места уверио да су то само поповске измишљотине. Рудари су се смејали кад их је запитао за подземне духове.

Многи су долазили у Идрију да ту на извору живог сребра нађу "дуго тражени и никад ненађени" алхемичарски елемент за стварање "камена мудрости". Идриски рудник живе био је проглашен за највећу алхемичарску радионицу, у којој се окнима скривају натприродна бића црне магије, силфиде и саламандри. Доктор Браун у својој књизи каже: "Од свега тога у идриском руднику нема ништа, све је то прича занесених глава и болесних мозгова. Али има нешто друго, а то је беда и живина болест код рудара и одлични приходи које убра његово величанство".

КАКО СУ ЗАМИШЉАЛИ ЗЕМЉУ

Људи Старог и Средњег века

Дуго су људи били у заблуди у погледу облика Земље и распореда копна и мора на њој. Мисао да Земља има облик лопте која се креће у простору, за коју су се борили многи смели умови, преовладала је тек на измаку Средњег века, заједно са напуштањем многих других заблуда о природи и човеку. Међутим, и раније је било мишљења да је Земља округла, а зна се да су још стари Грци знали за глобус. Као полазна тачка за схватање о стварном облику Земље, њима је послужило искуство феничанских морепловаца који су у VII веку пре наше ере опловили око Африке.

Путовање феничанских морепловаца

Полазећи са обала Црвеног Мора, Феничани су пошли на југ, па се поред острва Мадагаскара упутили ка крајњем јужном рту афричког континента. Како је било њихово изненађење кад су, пре шавши Екватор, изгубили са хоризонта звезду Северњачу по којој су се дотле управљали, а заједно с њом и читаво небо северне полулопте, и кад их Сунце није више грејало с југа, него са севера. То их је, вероватно, прилично задржало на путу, па су се кроз Гибралтар и Средоземно Море вратили у Египат тек после три године и испричали све што су на свом путу видели и доживели.

Грци, који су у то време одржавали живе трговинске везе с Египтом, знали су за ово путовање и умели су да из њега извуку правилне закључке. Ипак, они нису могли знати шта се све на земаљском глобусу налази. Они су познавали Средоземно Море и прибрежне земље, знали су чак и за Скандинавско Полуострво, па и за обале Индије све до Цејлона. А шта је било даље на Истоку — за њих је остала загонетка. Цео

у XV веку појављују се, први пут после Грка, глобуси, од којих је нарочито познат Бежајмов, из 1492 године, уочи самог открића Америке. У то време турска и арапска доминација спречавале су трговинске везе Европе са богатим азиским тржиштима. Али, ако је Земља заиста округла, у Азију се може стићи не само пловећи на исток, већ и на запад. И многи смели морепловци пошли су тим путем.

Кад је Колумбо препловио Атлантски Океан и 1492 године открио острво Ханти, мислио је да је то азиско острво, а да је Куба део азиског копна. Није ни могао да слуги да се један нов, дотле непознат континент испречно пред њим на његовом путу за Азију. На Бежајмовом глобусу азиски континент је био толико развучен на исток да је прекривао цео Тихи



Шема Ортелијеве карте света из 1560 године

Океан и сав простор који заузима Америка. Колумбо је све до своје смрти веровао да се 1492 године искрцао на источну обалу азиског копна, а није ни помишљао да је открио нов континент — Америку.

Открића Џемса Кука

Кад су географи већ били учртани у своје карте амерички континент, у Европи је почео да се говори како у јужном делу Тихог Океана постоји неко непознато, фантастично велико копно. Називали су га Terra australis incognita (непозната јужна земља), која се, по општем мишљењу, простирала чак тамо преко Јужног Пола. Карта Холанђанина Ортелија, из 1560 године, има учртану ту "јужну земљу", али колико далеко од стварног стања. Његова карта претрпела је велике измене већ 1642 године, открићем Тасманије и западних обала Аустралије и Новог Зеланда, али је свој коначан облик добила тек после путовања великог морепловца Џемса Кука, који је у географску карту учрптао многабројна океанска и континентална острва, детаљно их испитао и картографски снимно. Он је одређио границе Антарктика, открио источне обале Аустралије и Новог Зеланда и Хавајска Острва. Својим крстарењима, Кук је коначно уништио све илузije о неком фантастичном континенту и учинио да већ тада слика света приближно одговара њеном данашњем изгледу.

Чудновате посетнице

Како што постоји манија да се скупљају марке, поштанске карте, коверти, дуле, ножеви и сто других ствари, тако неки људи скупљају разне карте-посетнице. Ти скупљачи карата-посетница не полажу толико на важност имена и презимена које стоји на карти, колико на занимљивост "титуде" која је исписана испод имена и презимена. Луј Барту имао је једну од највећих и најлепших збирки карата-посетница. Љубитељ занимљивих карата-посетница је и француски државник Ерио. У његовој збирци свакако је најкомичнија карта-посетница која гласи: "Тај и тај, гробар, претседник удружења љубитеља повратка мајни земљи". На једној другој посетници, из исте збирке, стоји: "г. Жак Русо, архитект, чија породица није ни у каквом сродству са породицом оног безбожног филозофа." До-

... ШАЈКАШКА

Крај између Дунава и Тисе зове се Шајкашка, а његови становници Шајкаши. То име дошло је отуда што је ту некад била војна граница и граничари су чували стражу на чамцима који су се звали шајке.

... ФИЛИПИНСКА ОСТРВА

Пловећи, Магелан је 16 марта 1521 године открио, поред осталих, једно острво покривено бујном тропском вегетацијом. Ту се са посадом одморно и острву дао име Самар. Оно је једно од многих о-

стрва која образују архипелаг. Целом архипелагу Магелан је дао име св. Лазар. Доцније је та група острва добила назив Филипинска Острва у част шпанског краља Филипа II.

... ТИХИ ОКЕАН

Магелан је био необично срећан када је прошао кроз дуго тражени пролаз око Јужне Америке. Тада је упловио у бескрајно море са својим бродовима. За цело време те пловидбе море је било необично мирно. Срећан што нема страшних бура, он је ово море назвао Ил Пацифико — што значи тихи. По томе је овај океан назван Тихи Океан.

... АЛБИОН

Знаменити путник старог света Питеја из Марсеља на свом путовању ушао је и у мореуз Ламанш и пристао уз обалу данашње Енглеске којој је дао назив Албион — бело острво — због белих кречњачких стена.

... МОНЕТА

Назив монета за новац потиче још из времена Римског царства. Приликом рођења сваког детета био је обичај да се у храм Јуноне Монете однесе по један новчић од скупоценог метала. Постепено се у Риму реч монета почела да употребљава за све врсте кованог новца, а касније за новац уопште.

... ОМ

Ом је јединица за мерење електричног отпора. Име је дошло по Георгу Ому, немачком физичару (1787—1854).



Шема Бежајмовог глобуса из 1492 године

свет сачињавала су тада три континента: Европа, Азија и Африка. Много доцније, у Средњем веку, црквена култура је исмејавала учење да Земља има облик лопте.

Колумбова заблуда

И поред тога, мишљење о правном облику Земље крчило је незадржљиво себи пут, мада се још било далеко од праве слике света.

НЕОБИЧНА ЗАБАВА ИЗ НАШЕ ПРОШЛОСТИ

СКАКАЊЕ
НА МЕШИНУ

Скакање на мешину — занета чудна ствар. Каква је то мешина, ко и зашто на њу скакаче? Кома је до тога стало? Наши стари то добро знају, а млади ће сад чути и сазнати.

У неким нашим крајевима сељаци се и данас служе нарочитим посудама које нису ни од дрвета, ни од емајла, ни од гвожђа, па ни од земље. Закоље човек козу или јаре, па одрану кожу тако устави и направи да у њу може да наспе вина или ракије, а да кожа ни капи течности не пропусти. То су мешине, добро познате и из наше народне поезије. У Црној Гори у мешинама се поси и кисело млеко или кајмак.

Мешина на коју се скакаче није ништа друго него тако одрана козја или јарећа кожа, само израђена тако да она длакава страна дође унутра, а она глатка споља. Мешина се добро ушпије, па се онда што боље надува и отвор заведе да нимало ваздуха не пропусти. То је уствари једна велика лопта, само није округла него дугуљаста.

Пре него што почне скакање, надувана мешина метне се на земљу и она спољна страна премаже се сејтином или неком сличном течности, да би била што клизавија. Сада је све готово и спремно за чудну игру — скакање на мешину.

Скакачи се прво изују, па један за другим затркују се и скачу. Сваки има само један циљ: да мешина под њим испири и спласне. Ако је добро ушпијена, мешина одбацује скакаче, па се један по једном прети по земљи, други тресне на леђа, а свет који то посматра тресе се од смеха.

У Босни, у турско и аустријско време, скакање на мешину било је веома омиљена забава. Празничним даном свет се окупи на каквој пољани, па сатима посматра како се боси младићи затркују и скачу на мешину, падају, дижу се и поново улазе у ред да би окушали срећу. Такмичари су, наравно, имали своје навијаче који су били ватрени као и ови данашњи. Победник је ношен на рукама, а они несрећници које је мешина стално одбаћивала и бацала на земљу гледали су да се што пре обују и уклоне свету са очију. Кад би још били и повређени, никоме у лице нису смели да погледају.

Када су младићи скакали на мешину без икакве нарочите потребе, из чисте жеље за такмичењем, то је била права народна забава. Али, када је постало средство за развеселавање бегова, скакање је добило други карактер и с другим се циљем изводило.

Добије, на пример, неки велики бег сина и, да би тај догађај што свечаније прославио, зажели да види скакање на мешину. Победника

ће од бег, наградити том и том сумом, већ према својој снази и жељи да му се име и догађај у кући што даље прочују. Донесе се одмах на пољану надувана мешина, стигну скакачи — све прна сиротиња, све голаш до голаша, а нађе се и света који жели да види шта ће бити.

— Потени! — даде неко знак за почетак скакања.

То сад није скакање, него сурова борба за паре, за сомун којим треба дену нахранити. Баца мешина једног по једног несрећника, један се оклизне и сломи руку, други ногу, трећи лупи о ледину и разбије главу. Међу скакачима је било и старијих људи који су међу

младићима и смешно и тужно нагледали. Долазила су и њихова деца и унучад да виде ко ће победити и на глас викати:

— Чувај се, бабо!

— Не дај се, амица!

— Јао, погуби!

Скачу људи један за другим, један преко другог, па киваву надувану мешину, неки се дигне, неки остане на земљи, а бег пуши, гледа и од задовољства браду глати. На крају, један сиромашак добије нешто пара, а сви други претрну руку и лонна тела враћају се кући. Понекад су бегови и зими приређивали скакање на мешину, па су невоље босих скакача биле још веће.

АНТОЛОГИЈА ИСТИНИХ ЧУДА

ЈЕЗЕРО КОЈЕ МЕЊА БОЈУ

У близини града Израе, у Италији, налази се једно језеро чија вода сваких неколико часова мења боју. Језеро је најпре отвореноплаво, затим, после неколико часова, постаје црвено, да би касније поново добило јасноплаву боју. Научници сматрају да црвена боја језера долази од неких сићушних, досад непознатих алги.

новници западне Аустралије подигли су жичану ограду дугу 1500 километара. Ограда је подигнута од једне до друге обале Аустралије.

НАЈСТARIЈИ ЧАСОВНИК КОЈИ ОТКУЦАВА ЧАСОВЕ

Бакома Донди из Падове начинио је 1346 године први часовник који је куцањем означавао часове. Он још и данас ради. Потом-



ци Бакома Дондија, којих и данас има у Падови, поносни на дело свог далеког претка, додали су својом презимену титулу „од часовника“.

ИШЧЕЗЛИ АРХИПЕЛАГ

У Пацифику, северно од Маријанских Острва, ишчезао је 1926 године цео један архипелаг. Амерички и јапански бродови били су упућени да испитају узрок ове необичне појаве. Истраживања су настављена 1936 и 1939 године, и тада је утврђено да је архипелаг био вулканског порекла и да је, свакако, за време нове ерупције подводног вулкана потонуо у море.

СЛЕПИ БОТАНИЧАР

Енглески професор ботанике Џон Вилкинсон, био је слеп од своје двадесет друге године, а ипак је могао по укусу и мирису да распозна више од пет хиљада биљака.

РЕЗЕРВОАРИ ВОДЕ У ПУСТИЊИ

У пустињама Мексика Индијанци се снабдевају водом из цинковских кактуса званих бизанго. Они отсеку горњи део кактуса и једном цевчицом извлаче из његовог меса сок. Обично се из једног бизанга добија око један литар „воде“.

Пет прича
о пет паса

За животиње неки научници кажу да мисле, други да не мисле. Неки говоре да имају разум, док други тврде да поступају искључиво руковођене нагоном.

Како је пас од давнина домаћа животиња, људи су о њему сачували многе приче — истините и измишљене. О верности и оданости паса господару, о њиховој интелигенцији, има их много. О дружељубљу међу псима, њиховој довитљивости и привржености човеку говоре ове кратке и истините приче.

Оправдана непослушност

Једно мање друштво припремало се за повратак са излета из околине града. Када су сви били спрем-



ни и већ кренули, приметили су да је мали пас Годди још на месту где је доскора стајало лебе његовог господара. Ни поред свих позива и претњи он није хтео да напусти то место. Махао је репом и цртелео, али се није ни помакао. Најзад се његов господар вратио, с намером да га казни због непослушности. Кад му је пришао савим близу, схватио је због чега је његов пас био тако упоран. Годди је седео поред господаревог часовника који је био пао у траву.

Нагон и љубав према господару

Проп, пас дугих ушију и тамних очију, припадао је авијатичару једне борбене енглеске јединице. За



време Другог светског рата, док је његов господар летео над Европом, он би га чекао на аеродрому затворен у једној соби. То је био веома послушан пас, који никад није напуштао одају док му се господар не врати. Али, једног дана, када су се авиони враћали

са борбеног лета, Проп је, на велико изненађење свих присутних, излетео из собе и нестало. Двадесет минута после његовог одласка јављено је да је један авион пао у оближњој шуми, а непун час касније људство које је пошло у потрагу за палим авионом нашло је повређеног пилота. Проповог господара, како лежи крај свог падобрана. Верни пас већ је био код њега и нежно му лизао руку.

Пас замењује господара

Ноћни стражар у једном малом граду, чији је посао био да у току ноћи обилази надлештва и проверава да ли су сва улазна врата закључана, увек је са собом водио и свог пса, велику данску догу.

Једне зимске ноћи, стражар се био дуже задржао ван града, тако да је у обилазак пошао дошпије него обично. Прилазећи првом надлештву, приметно је у снегу велике трагове псећих шапа, а када је спустио руку на кваку осетио је да је влажна. Код сваке капије налазио је на трагове псећих шапа у снегу и влажну кваку. Најзад, када је пожурио и скренуо иза првог угла, угледао је свог пса како прилази капијама, тачно оним редом којим је ишао са својим господаром, и зубима хвата кваке да би



проверио да ли су врата закључана. Идући тако за догом, стражар је утврдио да његов паметни пас није заборавио ниједну капију.

Дружељубље међу псима

Неки млади пас-луталица шкотски овчар, доскакутао је једнога дана на неко велико пољско имање и ту се задржао. Он се тамо убрзо спријатељио са старим Панчом, власниковим псом, тако да су за кратко време постали нераздвојни. После извесног времена Панч је једне ноћи нестало. На све стране су га тражили, али од њега ни трага. Тек после две недеље укућани су запазили да се пас-дошљак чудно понаша. Читав један дан непрестано је покушавао да понесе мало воде у устима, али му то никако није успевало. Суутрадан, када је добио једну кост, одмах је с њом отрчао пут брда. После дужег времена вратио се без коске.

Тада је свима било јасно да све то мора да има неког разлога. Да би утврдио због чега пас то чини, један младић с имања дао му је још једну кост и пошао за њим када је пас потрагао према брдини. Високо горе, у планини, на ивици једне вртаче, стајао је млади овчар и



посматрао доброг старог Панча који је заробљен, али жив и здрав, стајао у дну камене удољнице из које није могао да се извуче, чекајући да му његов „пријатељ“ баца и другу кост. Захваљујући псеудошљаку, Панч је тако пронађен и спасен сигурне смрти.

Пас „забушант“

Велики полицијски пас Пол дошао је једне зимске вечери кући тешко рањени. Његов чувар одмах му је опрао и прерио шапу коју је негде био посекао и изузетно му дозволио да остане у соби, поред топле пећи. Пуна три дана Пол се излежавао у соби. За то време сви су га мазили и играли се с њим. Када је одлучено да Пол треба да протрчи да му се не би укрутила болесна нога, он се дуго опирао и тек после строге наредбе пристао је да изиђе из собе. Баш кад је, рањени и скитачи, предао преко прага, спазио је два пса како лајући јуре за сецом. За трен ока придружио им се и „болесник“ и ускоро избио испред осталих паса. Када су се пси вратили из по-



тере, Пол је био живахан и весело се скакутао. Тада је одједном, спазивши да га сви посматрају, укрутно ногу, подиго реп и опет почео да рамље. Био се толико скрућено да је заната изгледало као да је још болестан. Али, то му није помогло. Пријатан живот крај топле пећи имао је да престане.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ВОЛЕО ЗИМУ

Франк Ватсон, из Мелбурна у Аустралији, од свих годишњих доба највише је волео зиму. Како је у Аустралији лето док је у Европи зима, и обратно, он је непрестано путовао из Аустралије у Енглеску и тако за петнаест година доживео тридесет зима.

КИША ОД ЧИОДА

Године 1856 пала је у Харотсбургу, у Америци, киша од чиода. Наиме, један циклон порушио је фабрику чиода и хиљаде ових ситних игала понело неколико километара даље, где су оне као киша падале на земљу.

ЛОВАЦ — ШТЕДИША

Џон Хоргебахер из Лусинде, у Пенсилванији, убио је седам јелена једним јединим метком. Он је пуцао тек кад би јелен био између њега и неког дрвета, затим је из стабла вадио метак и поново њиме пунио пушку.

ЧУДНОВАТИ СПЛАВОВИ

Индуси из племена Хердвора имају најчудније сплавове на свету. Њихови сплавови начинени су од четири надуване воловске мешине и једне дрвене платформе која се ставља преко две мешине. Два човека, лежећи преко



друге две мешине, ударају ногома по води и на тај начин покрећу сплав и одређују му правац кретања.

НАЈДУЖА ОГРАДА НА СВЕТУ

Да би се заштитили од зечева-штеточина којих у источној Аустралији има веома много, ста-

Како је постала вртешка

Данас се ниједан ваљар и забавни парк не могу замислити без „рингшипила“ и других сличних направа на којима се налазе разне животиње израђене од дрвета, у првом реду коњи. Како се и када дошло на помисао да се направе дрвени коњи?

Код Мавара је постојала такозвана игра прстенова. То није ништа друго до игра кавку су до данашњег дана сачували наши сињски алкари... На једној траци, на извесној висини, налази се обешена алка. Витези на коњима, са кољем у руци, у оштром касу труде се да кољем скину алку. После одређеног броја трчања оцењује се ко је могао кољем да скине највећи број алки и то је победник на том такмичењу.

Од Мавара ову игру примили су Шпанци, а од њих Французи, па касније и многи други народи, међу њима и наши Далматинци код којих се ова игра још очувава у Сињу.

Године 1648 у Цариграду је био читав низ народних свечаности. Поред осталих биле су предвиђене и утакмице са прстеновима. Само, уместо да се такмичари такмиче на правим коњима, били су направљени дрвени коњи који су, слично данашњим „рингшипила“ били поређани у круг и које су окретали нарочито за то одређени људи. Такмичари су седели на тим дрвеним коњима, који су се брзо окретали у круг и малим кољима су имали да дохвате алке... Поштујак је даље био као и код правих утакмица са живим коњима.

И ова врста забаве разнела се брзо по свету. Касније је отпало такмичење за највећи број скинутих алки, а остала је само вођња на дрвеним коњима, који су се окретали све брже и брже. Тако се дошло до данашњег „рингшипила“, који више не покрећу људи или деца, као на ваљарима некада, већ мали мотори...

Тако су се некадашњи витешки турнири претворили у најобичнију децу забаву.

Од где су ПОРЕКЛОМ...

...КАМИЛА



Постојбина камиле је Америка. Њени преци, некада цинковских размера, живели су у топлим пределима овог континента. Веома давно из Америке је прешла у Азију, а у постојбини су остали само њени мањи потомци — ламе, које и данас тамо живе. Камила би можда већ ишчезла, да се човек није око ње много трудио. Без камиле би се тешко могла савладати огромна пустињска просторства и не би се могла успешно водити трговина лунних 10.000 година између насељених места у пределима жарке климе Азије и Африке. Просецањем пруга и стварањем авионоског саобраћаја потреба за овим животињама све је мања. Једнога дана ни камиле више неће бити на нашој земљи.

...ЗЕЦ

је пренет из Африке. Писци старог доба говоре о зецу тек кад је почео да се шири по Шпанији. У нашем делу Европе познат је на почетку Средњег века. Захваљујући способности да се брзо размножава, он се проширио по читавој Европи, изузев северних предела, јер му велика хладноћа не прија.

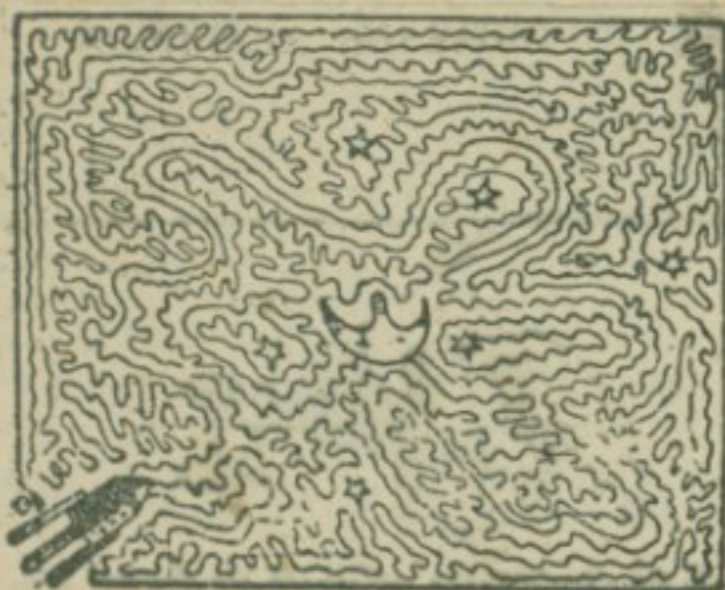


...ПАУН



је пренет из Азије у Европу тек у IV веку пре наше ере. Кад се Александар Велики вратио са победоносних похода из азијских земаља, где је освајао чак и Индију, до ње је у своју земљу и прве примерке пауна. Још и данас пауни се могу наћи у дивљем стању у Либији, и претстављају омиљену храну тигровима.

ЛАВИРИНТ



Можете ли да пронађете пут којим ова ракета треба да прође да би доспела на Месец?

Да ли знате?

МЕРЕЊЕ НЕПРАВИЛНИХ ПОВРШИНА

Мерење неправилних површина задавало је досад велике муке техничарима. Тачно измерити овакве површине било је немогућно. Захваљујући новом техничком процесу, откривеном у Француској, отада ће бити могуће брзо и потпуно тачно мерење неправилних површина. Поступак је једноставан. Једно непрозирно стакло правилног облика, чија је површина позната, када се изложи специјалној светлости, шаље одређену количину фотоелектричних таласа које тачно региструје нарочита фотоелектрична ћелија. Ако се на њега стави тело неправилне површине које се жели измерити, фотоелектрична ћелија региструје онолико мање фотоелектричних таласа колико запрема тело неправилне површине. Са мало рачунице брзо се долази до тачне мере неправилне површине. Најсавршенији тип овог апарата за мерење неправилних површина аутоматски врши и та прорачунавања и за неколико секунди показује резултат на једној табли.

НАЈВИША ЗГРАДА НА СВЕТУ 226 ПУТА ПОГОЂЕНА ГРОМОМ

Емпјајр стејт билдинг у Њујорку, највиша зграда на свету, погођена је громом 226 пута за протеклих десет година. Ова зграда привлачи електрицитет и са удаљености од деветнаест километара. Међутим, разорна снага грома претставља малу опасност за људе који се налазе у згради, јер њена цинковска челична конструкција делује као громобран. Најдуже трајање грома забележено је 1937 године и износило је једну и по секунду. Највећи електрични напон био је 58.000 ампера. Та количина струје била би довољна за 170.000 сијалица од 40 вати.

ЗАГРЕВАЊЕ УЛИЦА

У Детроиту, у САД, недавно су извршена прва пробна загревања улица, односно уличног колосека. У главној улици овога града постављене су у дужини од 150 метара испод асфалтне површине жице кроз које прола-

зи електрична струја и загрева специјалне цеве које преносе топлоту на тле. Оне се налазе на размаку од око 1,5 метар једна од друге, што одговара удаљености аутомобилских точкова. Непосредни циљ овог загревања улица јесте да се приликом јаким зима изазове отапање леда и велике количине снега који напада по колвозу. Прве проба показале су одличне резултате и практична примена овог изума зависи само од времена и финансијских средстава.

ЦЕМЕНТ ОД ШКОЉКИ

У једној фабрици цемента у Јужној Флориди испитује се могућност добивања цемента од љуштурских морских шкољки. За производњу овог цемента употребљавају се нарочита електрична струјења која мрве шкољке. Стручњаци сматрају да се од шкољки може добити квалитетан цемент, јер у њима има велики проценат калцијум-карбоната, главног састојка цемента.

ОГРАДА ЗА ЗАШТИТУ ОД ВУЛКАНСКЕ ЛАВЕ

Године 1951 за време ерупције вулкана Михара Јама, на јапанском острву О Шима, група геолога проучавала је могућност заштите насеља која леже у подножју вулкана. Они су испитали пут којим се савлава усисана лава и покушали да подизањем одбранбених зидова скрену њен ток. Мада ова испитивања нису дуго трајала, геолози су задовољни добивеним резултатима. Они сматрају да би се подизањем јаким зидова могла убудуће заштитити сва насеља која се налазе у вулканским областима.

„ШТИМОВАЊЕ“ ПРЕКО ТЕЛЕФОНА

Телефонска централа у Хагу недавно је увела један телефонски број који сви професионални музичари, као и музичари-аматери, добро памте. То је број 138-870, који кад се позове нотира ноту „а“, према којој музичар може да „наштимује“ свој инструмент, а певач или певачица да коригује висину гласа, и то у свако доба дана и ноћи. Према подацима хашке телефонске централе, број 138-870 је један од оних који се највише траже.

НАСТАВА ПРЕКО РАДИЈА

Да би се омогућило школовање деце која живе по удаљеним деловима аустралијских пустиња и степа, у савршен је модел мале пријемно-отпремне радио-станице, која је у прво време била намењена лекарској служби. Окупљени око радио-станице, ученици слушају предавања и одговарају на питања свога учитеља који се налази и по стотину километара даљско. Станица се снабдева електричном енергијом из малих генератора које покреће ветар, сами ученици помоћу педала или енергија из акумулатора.

„МОН БЛАН“ ИСПОД МОРСКЕ ПОВРШИНЕ

Једна научна експедиција недавно је открила „највиши планински врх испод мора“. Он се од свог подножја уздиже до висине од око 4.000 метара, која одговара просечној висини Алпа. Овај подморски планински масив налази се око 600 километара јужно од Северног Пола. Иста научна експедиција ускоро ће поново кренути у ледене пределе Арктика да би испитала порекло ове подморске планине. Мисли се да је она „потонула“ у последњим фазама формирања копна и мора на нашој планети и да би се на њој могли наћи трагови који би можда могли да пруже неке податке о том периоду.

ЗАШТИТА „СЛОНОВСКИХ“ ТУЉАНА

У зоолошком врту у Сан Дијегу, у Калифорнији, чувају се као изванредна реткост два младунчета „северног туљана“, која су ухваћена код мексичког острва Гвадалупа. „Северни туљан“ је једна од две врсте такзованих слоновских туљана, који се одликују својом величином. Одрастао туљан може да буде дуг 7,5 метара и тежак преко 4 тоне. Раније их је било много више, али их је крајем прошлог века готово потпуно нестало, јер су на њих, због обиља уља које садржи њихово тело, ловци приређивали праве хајке. Да би се ови туљани сачували од уништења, сад је строго забрањен лов на њих, тако да се њихов број опет повећава.

Јестели већ чичида...

... нова зграда секретаријата ОУН у Њујорку добила је име „Прозори света“ због тога што на њој има 5.400 прозора.

... приликом производње кокса добија се као споредан производ катран, и то на тону угља око 30 литара катрана.

... највећи вештачки резервоар за воду на свету, Лејк Мид, налази се на западу Северне Америке и има запремину од 33,5 милијарде кубних метара. Он се протеже кроз Аризону и Неваду, а дугачак је 115 миља.

... Монреал, главни град Канаде, је после Париза други град на свету по величини у коме већина становника говори француски.

... литијум је најлакши познати метал. Он је од воде лакши за 50 од сто.

... тропска биљка „пенетес“ има ластове у облику луде са поклопцем. Кад се после кише те „луде“ напуне водом, у њима се даве сибушни инсекти које биљка саври, те се на тај начин храни.

... патлиџан који расте у баштама има два пута више витамина од патлиџана који расте у стакленицама.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... рачуна се да на свету има преко 55.000 килограма дијаманата.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

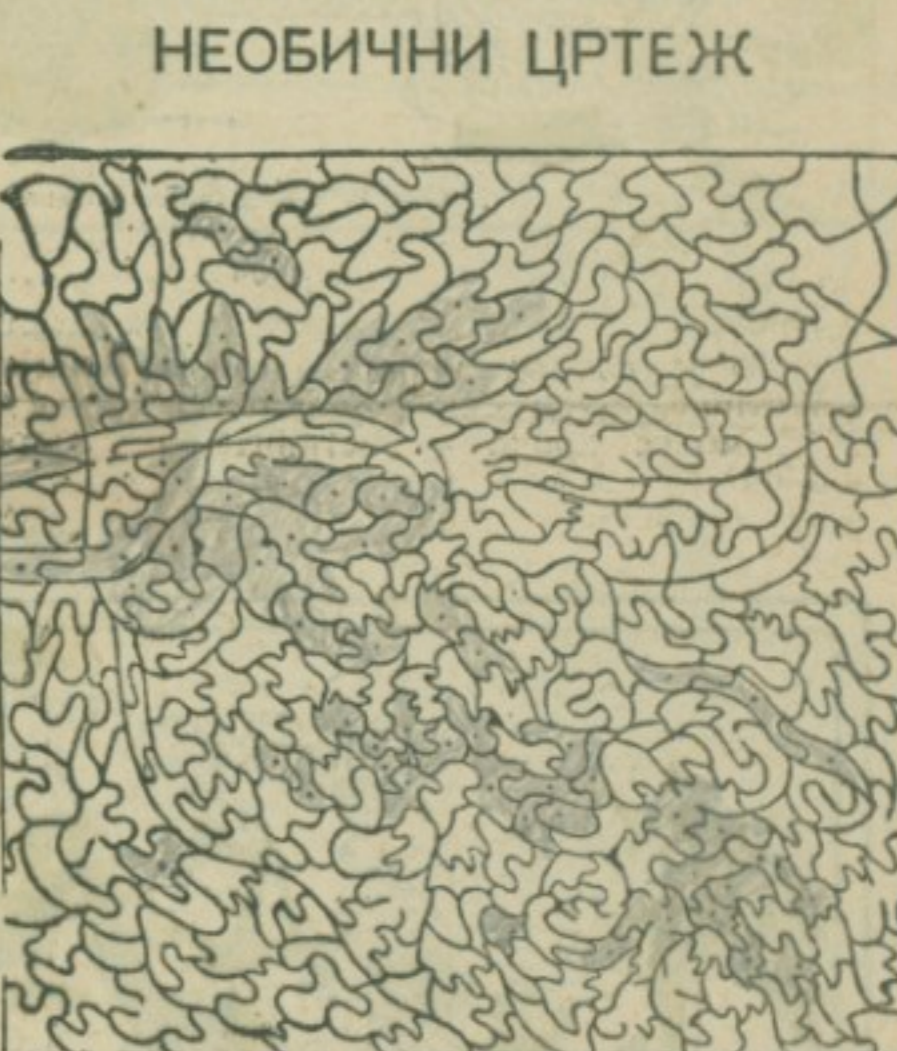
... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.

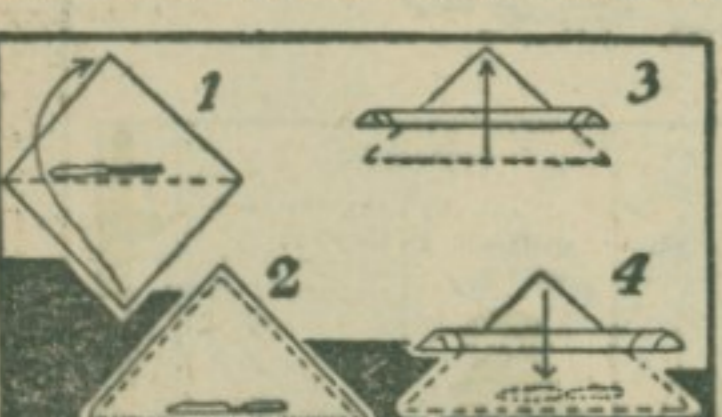
... сјај звезда пре величине је два и по пута већи од сјајне звезда друге величине, а сто пута већи од сјајне звезда исте величине.



Зацртните оловком сва поља с тачкицама, па ћете добити једну занимљиву слику!

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ЋУДЉИВИ НОЖ
Распрострите пешкир по столу, ставите у средину нож и пребаците једну половину пешкира преко друге, тако да добијете троугао. Нож је тада затворен усред пешкира. Уврните затим пешкир од основе троугла до врха, па га затим одвртите. Изненадићете се: нож ће сад бити одозго на пешкиру. Како то? — питаће се сви они којима ту вештину покажете. Да бисте могли да им одговорите, ево



објашњења: кад уврћете пешкир, ви горњи троугао пребацијете преко доњег и тако се нож нађе на површини.

ПОГАЂАЊЕ
Ставите на сто: флашу, оловку, чашу, нож, цигарету и коверат. Реците неко од присутних да замисли једну од ових ствари. Кад је изабрао, реците му: „Затвори очи и све мисли концентриши на ту ствар. Срчићу ту реч у себи и при сваком слову тихо, али сна-

жно, притисни о сто обе песнице. То ће ми открити твоје мисли“. То изгледа као мафионичарски



трик, али је „тајна“ сасвим једноставна. Ваш друг ће ударити о сто онолико пута колико има слова у имену замислијене ствари. Име сваке ствари има различит број слова. Шест удараца значе шест слова: оловка, четири удараца — четири слова: чаша, итд.

РИБОЛОВ
Нацртајте на тврдом картону две рибе, као што је показано на цр-



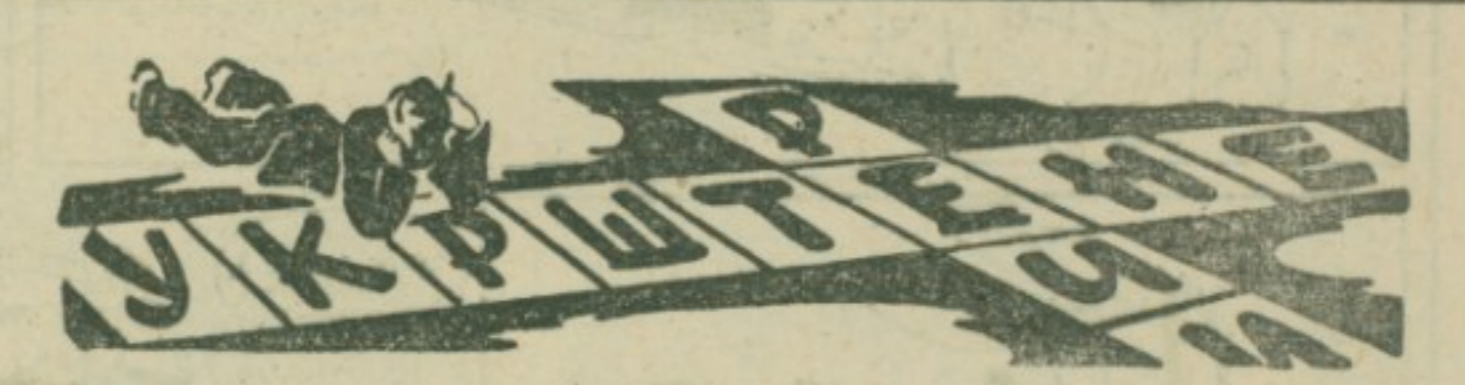
тежу, и исеците их. Преклопите оба дела један преко другог и за-

шијте их по ивицама. Увучите мали прстен (алку) у леђа рибе и причврстите га. Када јој мало размакнете „перја“, риба ће моћи да стоји.

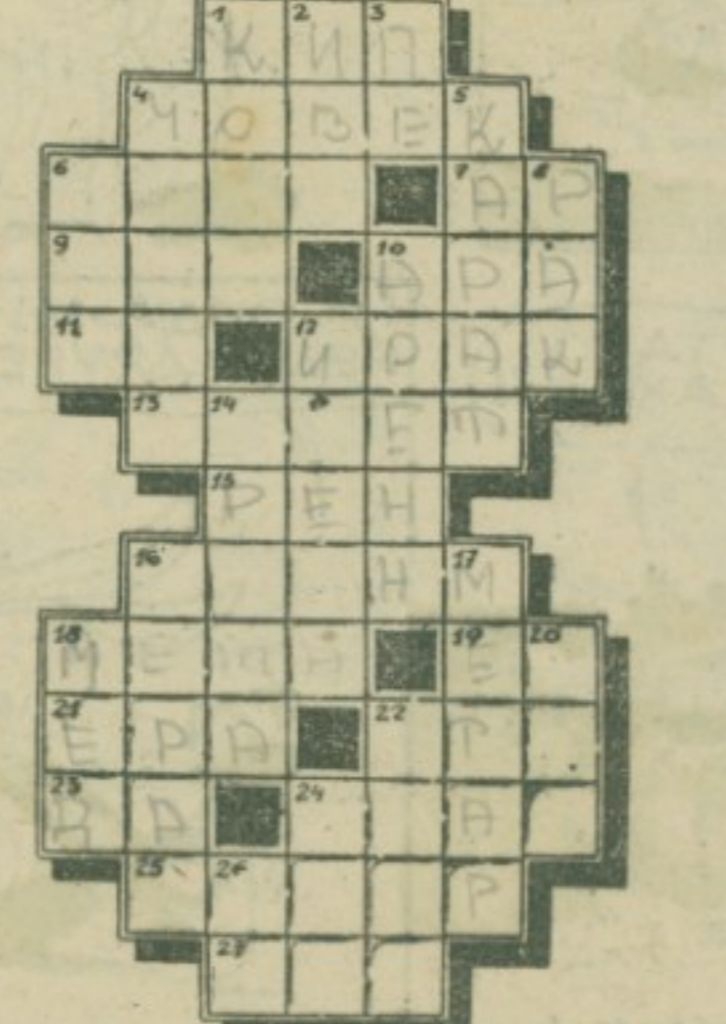
Посебно направите пецалку од коња с кукицом (удицом) или савијеном чиодом. Треба да се направи више пецалки и више различитих риба. Рибе ишарајте бојом да изгледају као живе, нацртајте на картону реку усред које ћете распоредити рибе и имаћете сав прибор за интересантну игру, која захтева окретност, стрпљење и тачност, а може се играти и у соби и на ваздуху. Циљ игре је да се што пре улови „риба“ удицом, а игра онолико дечака или девојчица колико има улица.



Једног дана пошли сте у посету свом пријатељу. Али, пошто нећете да одете празних руку, кренули сте од радње до радње да му купите поклон. Тих радњи има много и на нашем цртежу су претстављене крстићима. Којим путем ћете ићи? Морате ући у сваку радњу, али ниједном не смеете „укрстити“ стазе којима сте ишли, нити се вратити истим путем.



Водоравно: 1) статуа; 4) најсавршеније живо биће; 6) главни град Тибета; 7) мера за површину; 9) назив; 10) врста папагаја; 11) предлог; 12) држава у Азији; 13) зачини; 15) љути корен; 16) мусли-



мански поздрав; 18) недостатак; 19) слово латинице; 21) Ужичанин; 22) грчко слово; 23) потврдна речца; 24) део коњске опреме; 25)

човек одређен да чува нешто; 27) град у Западној Немачкој.

Усправно: 1) власи; 2) врста врбе; 3) слово латинице; 4) превозно средство; 5) јединица мере за злато; 6) слика; 8) речна животиња; 10) простор на коме се одржавају циркуске претставе; 12) биљка-паразит; 14) женско име; 16) врста занатлије; 17) мера за дужину; 18) производ пчела; 20) област у Немачкој; 22) полет; 24) један орган; 26) место код Лајпцига.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) Кохинор; 7) род; 8) неман; 10) Адеп; 12) Јена; 13) Солон; 15) гар; 16) олуја; 18) на; 20) ала; 21) пи; 22) ама; 24) лек; 25) Бон; 26) пет; 27) мир; 29) јак; 31) ас; 32) тим; 34) Ра; 35) Тирол; 37) или; 39) Илири; 41) Нева; 43) обод; 44) Ада; 46) ада; 47) Ита Рина.



ЗА СВАКИ СЛУЧАЈ

